

چشم‌انداز تاریخی و وضعیت جاری مشاوره در ایران

دکتر باقر ثنائی ذاکر^۱

نهضت مشاوره و راهنمایی در ایران، به معنی امروزی خود لااقل یک تاریخ ۵۴ ساله دارد. تاریخ جامع راهنمایی و مشاوره سنتی در کشور، کهنسال ما بحث مفصل دیگری است که ما در اینجا مختصراً به آن اشاره می‌کنیم. نهضت معاصر و برومند مشاوره و راهنمایی کشور طی تاریخ بیش از نیم قرن خود چهار مرحله عمده را پشت سرگذاشته است که عبارت از مرحله پیشگامان، تأسیس برنامه راهنمایی مدارس، دوره فترت، و مرحله تولد دوباره و ترقی است.

هدف این مقاله مروری بر تاریخ جدید این نهضت و نشان دادن وضعیت جاری برنامه‌های خدمات مشاوره و راهنمایی در نظام آموزشی کشور و در سطح جامعه و مؤسسات به طور کلی است.

راهنمایی و مشاوره سنتی

بررسی ارائه تاریخ جامعی از مشاوره و راهنمایی در ایران باید به قرن‌ها فرهنگ و سنت غنی گذشته پرداخت، گذشته‌ای که می‌توان آن را به دو دوره قبل از اسلام و بعد از اسلام تقسیم کرد.

بعد از حمله اعراب به ایران در قرن ششم میلادی و مسلمان شدن مردم ایران، قرآن، سنت و شریعت اسلامی در کشور رایج شد. قرآن کتاب هدایت و راهنمایی

است. در سوره اعراف آیه ۵۲ می‌فرماید: «و ما بر آن مردمان کتابی فرستادیم که در آن هر چیز را براساس دانش تفصیل داریم برای هدایت آن گروه که ایمان می‌آورند. در قرآن دو آیه معروف درباره مشاوره آمده است. آیاتی که ایرانیان بنا به مقاصد سیاسی در انقلاب مشروطه و انقلاب اسلامی برای دستیابی به یک جامعه دمکراتیک بر آنها تأکید می‌ورزیدند (اردبیلی، ۱۳۸۲).

یکی آیه ۳۸ از سوره شوری که می‌فرماید، «و کارشان را به مشورت با یکدیگر انجام می‌دهند» و دیگری آیه ۱۵۹ از سوره آل عمران که می‌فرماید «و در کار با آنها مشورت نما...» هردوی این آیات مسلمانان را به اهمیت کاربرد مشورت در زندگی و فعالیت‌هایشان هدایت می‌کند.

علاوه بر قرآن، امامان شیعه هم پیروی خود را به مشورت در کارها و در زندگی روزانه خود سفارش کرده‌اند. امام علی(ع) در کتاب نهج البلاغه صفات مشورتگر واجد شرایط را توصیف می‌کند و می‌فرماید اشخاص ترسو، حسود، حریص و خودخواه شایسته مشورت نیستند. حضرت می‌فرماید مشورت در ملاء عام مشورت نیست، سفارشی که دلالت بر محرمانه بودن و رازداری در رابطه مشاوره‌ای دارد.

بسیاری از فلاسفه، دانشمندان و شعرای ایرانی از جمله فردوسی، ابن سینا، غزالی، بیرونی، سعدی و دیگران به اهمیت مشورت تأکید نموده‌اند. ابن سینا در کتاب تدبیر منزل بحث مفصلی درباره تربیت فرزندان دارد که در آن از نام گذاری کودک تا انتخاب شغل متناسب با استعدادهای ایشان را مورد بحث و تأکید قرار می‌دهد. ابن سینا درباره راهنمایی شغلی نظرات ارزنده‌ای دارد.

غزالی در کتاب کیمیای سعادت می‌گوید والدین و معلمان سرمشق کودکان اند. هرچه از نظر آنها خوب باشد، کودکان آنها را به عنوان خوب می‌پذیرند، عکس آن هم مصداق دارد. یکی از چهار بخش کتاب غزالی که از ده اصل تشکیل شده درباره خودشناسی است. دو اصل آن درباره نیاز کودکان به بازی و اثر نزدیکان و همراهان به شکل گیری شخصیت کودک است.

قابوس نامه کیکاوس ابن اسکندر که به پند نامه هم شهرت دارد از ۴۴ فصل تشکیل شده که هر کدام مربوط به یکی از موضوعات مهم مربوط به زندگی سالم است. از آن جمله فصولی است درباره تفکر، آداب رفتار اجتماعی، تکریم والدین، انتخاب همسر، عشق ورزی، تربیت فرزند، دفاع، داد و ستد و نظایر اینها. این کتاب یکی از بهترین منابع درباره تربیت و راهنمایی است. نفیسی در مقدمه قابوس نامه می نویسد رهنمودهای این کتاب برای تمام مقاطع زندگی مفید است و بسیاری از دردهای درونی را التیام می بخشد. فصل آخر این کتاب درباره جوانمردی است که یکی از فضائل اساسی و آرمانی ایرانیان تلقی می شود.

سعدی و خواجه نصیرالدین طوسی اندیشمندان پرآوازه رهنمودهای باارزشی درباره وراثت و محیط و تفاوت های فردی ارائه نموده اند. طوسی نظرات بدیعی درباره شناخت استعداد های کودکان و آموزش شغلی دارد. آثار شاعر سرشناس ایرانی، مولانا جلال الدین رومی سرشار از نکات ارزنده درباره خود - شکوفایی و سالمزستی است. مولانا به مشاوره و مشورتگری به عنوان وسیله ای برای بهره مند شدن از عقل و تجربه دیگران، خصوصاً خردمندان ارزش بسیار می نهد.

بعد از این اشارات مختصر به ریشه ها و سنت راهنمایی و مشورتگری در جامعه ایران، به ادامه بحث اصلی مقاله درباره وضعیت کنونی نهضت مدرن مشاوره و راهنمایی در ایران امروز می پردازیم.

مرحله پیشگامان

به نظر می رسد که مقدمتاً یک دوره زیربنایی طی شده بود که آغاز آن تأسیس آموزش و پرورش غیر سنتی و ملهم از غرب بوده است. به عبارت دقیقتر تأسیس دارالفنون از یک سو و اعزام دانشجویان ایرانی به اروپا و خصوصاً به فرانسه برای تحصیلی است. به نظر می رسد که تحصیل دانشجویان ایرانی در اروپا الهام بخش ایده خدمات مشاوره و راهنمایی در نظام آموزشی کشور بوده است.

در مرحله پیشگامان، دو حرکت یا نهضت نسبتاً مستقل دربارهٔ راهنمایی به معنای امروزی آن دیده میشود که یکی مربوط به راهنمایی و مشاورهٔ تحصیلی و دیگری مربوط به راهنمایی شغلی است.

پیشگام و بنیانگذار نهضت اول دکتر محمد مشایخی (۱۳۳۲) است که حرکت او معطوف به اصلاح نظام آموزشی کشور بوده است. ایشان در متن سند تاریخی مسلم خود دربارهٔ نهضت راهنمایی در ایران تحت عنوان «دورهٔ راهنمایی»، می‌نویسد: «... در این قسمت می‌خواهیم تحولاتی را که نسبت به وضع کنونی جنبهٔ انقلابی دارد، مطرح کنیم.» (ص ۲۴). او پیشنهاد می‌کند که «هدف این دوره از تحصیلات (یعنی دوره راهنمایی) باید شناسایی استعدادها و راهنمایی شاگردان برای رشته‌های مختلف تحصیلی یا بررسی انتخاب مشاغل و فنون باشد.» (ص ۲۵). دوره راهنمایی عنوانی است که او برای مدارس میانه پیشنهاد می‌کند. مداری که از زمان تأسیس آنها در سال ۱۳۵۰ تاکنون دوره راهنمایی یا مدارس راهنمایی خوانده می‌شوند. هدف نهایی اصلاحات پیشنهادی ایشان بررسی نظام آموزشی کشور این بود که کار و تجربهٔ عملی وارد نظام آموزشی کاملاً نظری کشور شود. کاری که دکتر مشایخی آن را دارالفنونی کردن یا امیرکبیری کردن آموزش و پرورش می‌نامد. امیر کبیر نخست وزیر کبیر سلسلهٔ قاجار و مؤسس دارالفنون در سال ۱۳۲۸ بر این عقیده بود که «هرشاگردی» باید نصف روز درس بخواند و نصف روز کار کند.» (مشایخی، ۱۳۸۴، ص ۶).

دکتر مشایخی در مصاحبه‌ای با ثنائی و حسینی (۱۳۸۴) گفت هنگام تحصیل در فرانسه «با دستگاه فرهنگی پاریس در آنجا آشنا شدم و در ساعات غیر درسی در شورایی که برای تغییر برنامه و سازمان فرهنگ فرانسه تشکیل شده بود، شرکت می‌کردم در آنجا کسانی بودند که در طول جنگ بین الملل در فکر این بودند که چگونه آموزش و پرورش آینده فرانسه را سازمان دهند. این جلسات برای من نقطهٔ عطف فوق العاده جالبی بود که بفهمم فرانسوی‌ها چگونه و چه اصلاحاتی می‌خواهند انجام دهند... من فریفتهٔ این برنامه شدم.» (ص ۷).

دکتر مشایخی بعد از مراجعت به ایران و با حمایت دکتر مهران وزیر فرهنگ «اداره مطالعات و برنامه ها» را در وزارت فرهنگ تأسیس می کند. او می گوید: «من مسئول اداره مطالعات و برنامه ها» شدم. شروع به تنظیم یک برنامه جدید متوسطه کردیم که در این برنامه اداره و دوره راهنمایی زاده شد» (مشایخی، ۱۳۸۴، ص ۶).

بخشی از اداره مطالعات و برنامه ها، شورای آموزش فنی بود که در سال ۱۳۳۴ تأسیس شد. این شورا متشکل از محققان و اساتید دانشگاه از جمله آقای آرام، آقای اردبیلی، دکتر طوسی، دکتر جناب و دکتر کاردان بود. اطلاعات دقیقتر در این باره در خبرنامه های انجمن مشاوره ایران آمده است.

بخش دیگری از اداره مطالعات و برنامه ها، دایره تحقیقات روانشناسی، بود که در سال ۱۳۳۴ تأسیس شد. کار اصلی این دایره مطالعه فرایند و روشهای شناسایی کودکان استثنایی و نیز ساختن و اجرای آزمون هایهوش و شخصیت بود.

سپس «مرکز راهنمایی دانش آموزان» به عنوان بخشی از اداره کل تعلیمات متوسطه تأسیس شد. وظایف مرکز راهنمایی دانش آموزان از این قرار بود. تهیه پرونده تحصیلی دانش آموزان، تربیت معلمان راهنمایی، ساختن آزمونها، نظارت بر برنامه های راهنمایی که به معدودی از دبیرستانهای تجربی محدود بود. مرکز راهنمایی دانش آموزان دو کنفرانس مهم و نافذ درباره برنامه راهنمایی تحصیلی در آبادان و مشهد در سالهای ۱۳۳۷ و ۱۳۳۸ تشکیل داد. یکی از نتایج مهم این کنفرانسها، آیین نامه «برنامه راهنمایی دبیرستانها» بود که در سال ۱۳۳۸ به تصویب شورای عالی فرهنگ رسید. این آیین نامه به دبیرستانهای واجد شرایط اجازه می داد که «برنامه راهنمایی» داشته باشند.

بعد از تجزیه وزارت فرهنگ به دو وزارتخانه آموزش و پرورش و آموزش عالی، دکتر مشایخی به دانشسراهایی ملحق شد و ریاست گروه آموزشی راهنمایی و مدیریت را در سال ۱۳۴۳ عهده دار شد. این گروه در سال ۱۳۴۶ اولین گروه دانشجویان راهنمایی و مشاوره را پذیرش کرد.

دکتر مشایخی بی شک شاخص ترین شخصیت پیشگام در معرفی و پیاده کردن ایده راهنمایی در نظام آموزشی ایران بوده است. هیأت مدیره انجمن مشاوره

ایران در تاریخ ۱۳۸۲/۷/۲۵ آقای دکتر مشایخی را به عنوان اولین عضو افتخاری دائمی انجمن مشاوره ایران برگزید و لوحی با همین عنوان به ایشان اعطا کرد. با این حال، شخصیت‌های دیگری هم بوده‌اند که کمک آنها به نهضت راهنمایی و مشاوره بیشتر ماهیت اداری و مدیریتی در رشته است و نه آموزشگاهی و تحصیلی.

به نظر می‌رسد که یکی از این شخصیتها آقای دکتر محمود منصور مترجم یکی از اولین کتابها درباره راهنمایی تحصیلی باشد. ایشان در هنگام دانشجویی خود در ژنو کتاب رژه گال دانشمند فرانسوی را در سال ۱۳۳۷ به زبان فارسی ترجمه نمود. این کتاب با مقدمه دکتر علی اکبر سیاسی نگارش ۱۳۳۸ و نیز با مقدمه خود مترجم در سال ۱۳۳۹ در ایران به چاپ رسید. مقدمه آقای دکتر منصور بر این کتاب درباره مراحل رشد کودک و نه درباره راهنمایی است.

همین کتاب رژه گال توسط دکتر علیمحمد کاردان ترجمه و تحت عنوان متفاوتی در سال ۱۳۳۹ به چاپ رسید. افشار (۱۳۴۰) می‌نویسد که منصور ترجمه خود را قبل از کاردان به چاپ رساند. مشایخی (۱۳۸۴) اظهار داشت که او به عنوان مسئول اداره مطالعات و برنامه‌ها از دکتر کاردان خواسته است که کتاب رژه گال را به فارسی ترجمه کند و خود مقدمه‌ای بر اولین چاپ آن نوشته است (ص ۱۱). مقدمه‌ای که از چاپ‌های بعدی کتاب حذف شده است.

سایر کتابهای اولیه عبارتند از: راهنمایی تحصیلی توسط خانم لیلی آهی (۱۳۳۸) و اصول راهنمایی در آموزش و پرورش (۱۳۴۵) توسط خانم بدیع الزمان بیدل که هر دو توسط وزارت فرهنگ به چاپ رسیده است.

حرکت پیشگامان دوم در نهضت راهنمایی ماهیت شغلی داشت. پاسخی بود به نیاز برای انتخاب و استخدام کارکنان قابل بررسی مؤسسات دولتی، اعم از نظامی، اداری، آموزشی و صنعتی و نظایر آن. وزارت کار با همکاری سازمان صنایع کشور و هیأت عمران بین‌المللی دست به کار تدارک ملاک‌هایی برای انتخاب صحیح کارکنان شدند. بعد از آن وسایل اندازه‌گیری روانی تهیه شد (اردبیلی، ۱۳۷۴) آزمونهای ورودی دانشگاه بررسی اولین بار در سال ۱۳۳۶ به مورد اجرا در آمد (حسینی، ۱۳۷۱).

به نظر می‌رسد که در بخش تربیتی و آموزشی نهضت اولیه راهنمایی شغلی، اسکات مایرز و همکار او ایرج ایمن تلاشهای پیشگامانه‌ای داشته‌اند آنها اعضای هیأت علمی دانشکده حقوق دانشگاه تهران بودند. آنها مجلدی متشکل از فصولی بررسی تدریس اداره امور استخدامی در نیمسال بهار ۱۳۳۴ تهیه کردند. این دو نفر مدیران مشترک مرکز مطالعات و راهنمایی استخدامی وابسته به مؤسسه علوم اداری از توابع دانشکده حقوق دانشگاه تهران بودند. این مجلد شامل ۱۶ فصل درباره موضوعات متعدد از جمله انتخاب کارکنان، سازمان، تجزیه و تحلیل مشاغل، ارتباط کارکنان، مشاوره و راهنمایی، آموزش مستخدمین، درجه بندی لیاقت افراد، اختلافات فردی، تعیین ارزش افراد، انتخاب به وسیله تستهای روان‌شناسی و نظایر آن بود. نویسندگان این مجلد در مقدمه اشاره می‌کنند که آقایان آرام، اردبیلی، درخشانی، شاهمیری و خانمها ایمن، ناظر و سبحانی در تهیه و ترجمه این مجلد همکاری داشته‌اند.

یکی دیگر از منابع اولیه کتاب راهنمایی شغلی نوشته لایت فوت و محمود میرآفتاب در ۱۳۳۸ است که توسط وزارت فرهنگ به چاپ رسیده است. دوره پیشگامان یا دوره نظرات جدید و برنامه‌ریزی قبل از ۱۳۳۲ و قطعاً در این سال شروع شد و در سال ۱۳۵۰ با تأسیس مدارس راهنمایی به پایان رسید.

تأسیس برنامه و مدارس راهنمایی

اجرای برنامه نظام جدید آموزش و پرورش کشور در کنفرانس سالانه رامسر در سال ۱۳۴۴ مورد تصویب قرار گرفت. بنا به این برنامه، سطوح تحصیلی کشور از سن پنج سالگی و هنگامی شروع می‌شد که کودکان واجد شرایط یکسال تحصیل پیش دبستانی و آمادگی برای دبستان می‌شدند. آموزش ابتدایی پنج ساله بود و متعاقب آن «دوره راهنمایی» قرار داشت که کلاسهای ۶، ۷ و ۸ را در بر می‌گرفت و بعد از آن هم دبیرستان قرار داشت که کلاس های ۹، ۱۰ و ۱۱ را شامل بود، در نهایت هم یک سال دوره پیش دانشگاهی منظور شده بود. دوره راهنمایی تحصیلی یا مرحله اول دبیرستان به دانش‌آموزان آموزش عمومی می‌داد. در این سطح از تحصیلات تواناییها و علایق

دانش‌آموزان شناسایی می‌شود طوری که بررسی تصمیم‌گیری درباره رشته ادامه تحصیل و یا انتخاب شغل فنی یا تجاری / اداری خود در مراحل بعدی زندگی و رشد آماده می‌شوند. قابل توجه این که برنامه راهنمایی رسماً برای اولین بار وارد نظام آموزشی کشور شده بود. مدارس دوره راهنمایی مطابق برنامه مصوب در مهرماه ۱۳۵۰ در سراسر کشور تأسیس و کار خود را شروع کردند.

«دفتر آموزش راهنمایی تحصیلی» به عنوان یکی از دوایر سازمان مرکزی وزارت آموزش و پرورش در سال ۱۳۴۷ تأسیس شد. این دفتر دارای دوایری برای تربیت و انتقال مشاوران، تهیه آزمون‌ها، بروشورهای شغلی، و پرونده‌های تحصیلی (یا راهنمایی) دانش‌آموزان بود.

پذیرش دانشجو برای رشته مشاوره و راهنمایی در دانشسرای عالی در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد در سال ۱۳۴۴ مورد تصویب قرار گرفت. اولین گروه دانشجویان در سال ۱۳۴۶ پذیرش شدند که مؤلف این سطور یکی از آنهاست. طی چندسال، یازده دانشگاه و مدرسه عالی در سراسر کشور برنامه مشاوره و راهنمایی تأسیس کرده و دانشجو پذیرفتند. اساتید بین‌المللی برای تدریس به دانشجویان مشاوره دعوت شدند. سرشناس‌ترین آنها پروفیسور یانگ بود که توسط دانشسرای عالی دعوت شد. چندین کتاب موفق درباره مشاوره و راهنمایی به چاپ رسید. سه کتابی که در این برهه از همه بیشتر اشتهار پیدا کرد و تدریس شد عبارتند از اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش توسط آقای اردبیلی (۱۳۴۷)؛ مشاوره ترجمه ثنائی (۱۳۴۹)، و راهنمایی در مدارس امروز ترجمه نوایی نژاد (۱۳۴۹) اساتید سرشناس دروس مشاوره و راهنمایی در این دوره عبارت بودند از یوسف اردبیلی، بدیع الزمان بیدل، رابرت یانگ و قاسم قاضی.

برای روزآمد کردن اطلاعات مشاوران سمینارهای سالانه توسط دفتر آموزش راهنمایی تحصیلی برگزار می‌شد. این دفتر اولین سمینار سالانه مشاوره را در تابستان ۱۳۵۱ در رضائیه برگزار کرد. سمینار دوم در تابستان ۱۳۵۲ در مشهد و سمینار سوم در تابستان ۱۳۵۳ در کرج برگزار شد.

تعداد مشاوران دوره راهنمایی در اولین سال تأسیس مدارس راهنمایی، یعنی سال ۵۲-۱۳۵۱ بالغ بر ۲۶۱ نفر بود. نسبت مشاور به دانش آموز در آن سال ۱ به ۹۹۴ دانش آموز بود. در سال تحصیلی ۵۸-۱۳۵۷ یعنی سال وقوع انقلاب اسلامی، تعداد مشاوران شاغل در مدارس دوره راهنمایی ۱۹۰۲ نفر بود، و نسبت مشاور/ دانش آموز، یک مشاور برای هر ۲۱۲ دانش آموز بود. بنا به آمارهای وزارت آموزش و پرورش تعداد دانش آموزان دوره راهنمایی در سال تحصیلی ۵۶-۱۳۵۵ بالغ بر ۱/۳۶۷/۹۱۰ نفر بود که ۴۹۳/۳۹۴ نفر از آنان دختر بودند. قبل از انقلاب اسلامی، بیش از دو هزار مشاور در مدارس دوره راهنمایی مشغول خدمت بودند (ثالثی، ۱۳۷۷).

برنامه های مشاوره و راهنمایی در این مرحله با آهنگ خوبی روبه رشد بودند. این مرحله با تأسیس مدارس راهنمایی در سال ۱۳۵۰ شروع شد، و در مدتی کمتر از چهار ماه بعد از وقوع انقلاب فرهنگی در سال ۱۳۵۹ متوقف شد.

دوره فترت

شش ماه بعد از وقوع انقلاب اسلامی وظایف مشاوران در نظام آموزشی مورد تجدید نظر قرار گرفت. طوری که در سال تحصیلی ۵۹-۱۳۵۸ جای برنامه مشاوره را برنامه معلم/ مشاور گرفت. در پایان همین سال تحصیلی یعنی در روز ۱۳۵۹/۳/۵ به موجب بخشنامه شماره ۴۳ برنامه مشاوره در نظام آموزشی کشور تعطیل شد، و مشاوران به سایر مشاغل آموزشی گمارده شدند.

برنامه های تربیت مشاور در سطوح کارشناسی و کارشناسی ارشد نیز در تمام دانشگاه های سراسر کشور تعطیل شد. فقط یک درس عمومی مشاوره و راهنمایی به دانشجویان دوره های تربیت معلم تدریس می شد.

در این دوره نوعی برنامه ختام «راهنمایی شغلی» با عنوان طرح کاد در دبیرستانهای سراسر کشور اجرا می شد. مطابق این برنامه تمام دانش آموزان دبیرستانی باید هفته ای یک روز در یک محل تجاری یا صنعتی مشغول کار می شدند. مشاوران سابق نقشی در این برنامه نداشتند. مجری طرح کاد نیروهای جوان با تحصیلات نازل

بودند. ناکارآمدی طرح کاد به عنوان یک تجربه شغلی برای دانش‌آموزان باعث شد که این برنامه بعد از چند سال به کلی متوقف شد.

در سالهای اول انقلاب یک موج منفی هم از بُعد نظری و هم از بُعد عملی جریان داشت. نظریه پردازان انقلاب معتقد بودند که کلیه علوم انسانی و از جمله مشاوره و راهنمایی باید اسلامی شود. لذا برای اسلامی کردن علوم انسانی، دفتر همکاری حوزه و دانشگاه در قم تأسیس شد. اساتید و هیأت علمی دانشگاه‌ها و اساتید حوزه بیش از دو سال در جلسات مشترک به مباحثه و مرور علوم انسانی حقوق، علوم تربیتی، جامعه‌شناسی، و روانشناسی پرداختند. یکی از موضوعات مورد بررسی هم مشاوره و راهنمایی بود.

در دوره فترت گروهی از جوانان انقلابی با ایده تشویق شور انقلابی در دانش‌آموزان در مدارس به فعالیت پرداختند. این جوانان همان مریبان امور تربیتی بودند. فقدان مشاور در مدارس برای رسیدگی به مشکلات تحصیلی و شخصی دانش‌آموزان موجب شد که آنها برای کمک و یافتن راه حل مشکلات خود به مریبان امور تربیتی متوسل شدند. مریبان امور تربیتی با مشکلات دانش‌آموزان مواجه شده و فهرست بعضی از انواع مشکلات آنها تهیه کردند.

در چارت سازمانی وزارت آموزش و پرورش، قسمتی با عنوان معاونت نظری و مهارتی وجود داشت که به سازماندهی برنامه راهنمایی می پرداخت. توابع این بخش در چارت وزارتی عبارت بود از مدیریت فرهنگی و مشاوره‌ای، و امور تخصصی مشاوره که مسئول «مرکز مشاوره و خدمات روان‌شناختی دانش‌آموزان» بود. هسته‌های مشاوره، و مشاوران مدارس در خط مقدم. این اداره پشتیبان مریبان امور تربیتی بود و عمدتاً آنها را به عنوان مشاور به کار می گرفت. یکی از فعالیتهای عمده مشاوره‌ای در این مرحله اجرای سالی یکبار «هفته مشاغل» بود.

برنامه‌های مشاوره و راهنمایی در مدارس دوره راهنمایی متوقف شد، و پستهای سازمانی مشاور منحل گردید. پس از آن کادر اداری مدرسه، مشاور - معلمان و خصوصاً مریبان امور تربیتی مشغول ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانش‌آموزان بودند

(صافی، ۱۳۸۱). بدین ترتیب به نظر می‌رسد که مدیریت و اجرای برنامه‌های مشاوره و راهنمایی در نظام آموزشی سالها سردرگم، ناپایدار و ره گم کرده بود.

وقتی «شاخه برنامه‌ریزی دروس مشاوره» به عنوان یکی از زیر مجموعه‌های شورای عالی برنامه‌ریزی در سال ۱۳۶۵ تأسیس شد، اولین اقدام آن طراحی برنامه کارشناسی مشاور با دو گرایش «مشاوره» و «امور تربیتی» بود. این برنامه‌ها در گرایش مذکور موفق نبود، لذا بعد از چند سال متوقف شد. رسالت شاخه برنامه‌ریزی مشاوره، برنامه‌ریزی بررسی دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترای مشاوره بود که از عهده این کار به خوبی برآمد. درس «مشاوره خانواده» ابتدا با پیشنهاد دکتر ثنائی ذاکر در برنامه دروس دوره کارشناسی مشاوره گنجانده شد. او بعدها که شاخه به برنامه‌ریزی دوره‌های کارشناسی ارشد پرداخت، اعضای شاخه را به برنامه‌ریزی کارشناسی ارشد «مشاوره خانواده» ترغیب نمود. امروزه «مشاوره خانواده» موفق‌ترین تخصص مشاوره در کشور محسوب می‌شود.

چهار عضو ثابت قدم شاخه برنامه‌ریزی مشاور عبارت بودند از دکتر سید احمد احمدی، دکتر رحمت‌الله نورانی پور، دکتر باقر ثنائی ذاکر و دکتر عبدالله شفیق آبادی. برنامه‌های درسی تهیه شده در شاخه برنامه‌ریزی مشاوره و تأیید آنها توسط شورای عالی برنامه‌ریزی راه را برای شروع مجدد دوره‌های آموزشی مشاوره و راهنمایی در دانشگاهها باز کرد.

سرشناس‌ترین اشخاصی که در دوره فترت تلاش بسیار کردند و بعد از آن هم تلاش خود را افزایش دادند عبارتند از دکتر رحمت‌الله نورانی پور، دکتر سید احمد احمدی، دکتر باقر ثنائی ذاکر و دکتر عبدالله شفیق آبادی، دکتر شکوه نوابی نژاد و دکتر سیمین حسینیان. توسعه و شکوفایی مشاوره و راهنمایی در ایران امروز به تلاش‌های این اشخاص خیلی مدیون است، اشخاصی که می‌توان آنها را نسل سوم مشاوران پیشرو در کشور نامید.

مرحله تولد دوباره و ترقی

با پشت سر گذاشتن دوره تلاش‌های غیر تخصصی مریبان امور تربیتی، و شفاف شدن افزایش مشکلات دانش آموزان، نیاز جدی به تجدید برنامه مشاوره در مدارس (بعد از جنگ ایران و عراق در سال ۱۳۶۷) آشکار شد. بنابه اطلاعات سایت وزارت آموزش و پرورش (۱۳۸۵) تعداد دانش‌آموزان دوره راهنمایی در مدارس دولتی و غیر انتفاعی بالغ بر $۴/۸۶۵/۶۵۹$ نفر است که $۴/۸۶۵/۸۹۱$ نفر از آنها را دختران تشکیل می‌دهند.

در سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱، تعداد کل مشاوران تمام وقت ۱۳۰۰۰ و مشاوران نیمه وقت ۳۰۰۰ بود. وزارت آموزش و پرورش در همین سال با کمبود $۴/۰۰۰$ مشاور مواجه بود (صافی، ۱۳۸۱).

آقای توکلی مسئول دفتر مشاوره وزارت آموزش و پرورش در هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران (۱۳۸۶/۸/۲۲) آمار مشاوران آموزش و پرورش را ۲۰۰۰۰ نفر اعلام کرد.

مشاوران مدارس هفته‌ای ۲۴ ساعت کار می‌کردند تا همین اواخر که ساعات کار آنها به ۳۰ ساعت افزایش پیدا کرد.

گرچه آمار دقیقی در اختیار نیست، اما برآورد می‌شود که تقریباً همین تعداد مشاور هم در مؤسسات و مراکز غیر آموزشی مشغول به کار باشند. به نظر می‌رسد که بانحوه عمل وزارت آموزش و پرورش، صحنه اصلی مشاوره در آینده‌ای نه چندان دور به خارج از نظام آموزشی منتقل خواهد شد. در حال حاضر تعداد کثیری مراکز مشاوره خصوصی در سراسر کشور مشغول به کارند.

مشاوران مدارس سخت در تلاش اند که وضعیت و امتیازات کاری خود را در وزارت آموزش و پرورش بهبود ببخشند. آخرین مجمع مسئولین مشاوران مدارس از تاریخ ۷ تا ۱۲ اسفند در مشهد برگزار شد. ایشان به عنوان نماینده کل مشاوران مدارس در قطعنامه صادره از تمام مشاوران خواستند که قابلیت‌های خود را افزایش دهند و به خدمات پیشگیرانه و آموزشی بیش از خدمات درمانی اولویت بدهند. از جمله

تقاضاهای ایشان از وزارت آموزش و پرورش کاهش نسبت تعداد مشاور / مراجع بود، طوری که برای هر یک ساعت کار هفتگی مشاور فقط هشت دانش آموز تخصیص داده شود.

موجود بودن برنامه‌های آموزشی تربیت مشاور و مصوب شورای عالی برنامه‌ریزی زمینه پذیرش دانشجوی مشاوره و راهنمایی در دانشگاهها را فراهم کرده بود. تعداد دانشگاه‌هایی که دوره‌های کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکتری مشاوره دایر می‌کنند رو به افزایش است. دانشگاه‌های متعددی بررسی دوره کارشناسی دانشجوی مشاوره می‌پذیرند. برای نمونه در سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱ تعداد دانشجویان کارشناسی مشاوره که از واحدهای مختلف دانشگاه آزاد فارغ التحصیل شده‌اند بالغ بر ۲۰۰۰ نفر و از دانشگاه‌های دولتی سراسر کشور حدود ۱۰۰۰ نفر بود (صافی، ۱۳۸۱).

تمام دانشگاه‌های عمده تهران و شهرهای بزرگ برنامه کارشناسی ارشد «مشاوره عمومی» دارند. چند دانشگاه دولتی به طور مرتب در چهار رشته تخصصی مشاوره تحصیلی، مشاوره شغلی، مشاوره خانواده و مشاوره توانبخشی دانشجویان می‌پذیرند. بسیاری از فارغ التحصیلان کارشناسی رشته‌های دیگر، از جمله پرستاری و زبان انگلیسی، در رشته مشاوره ادامه تحصیل می‌دهند. تعداد زیاد متقاضیان رشته مشاوره حکایت از موفقیت مشاوره به عنوان یک رشته دانشگاهی و تخصصی مورد نیاز مبرم جامعه دارد.

دانشگاه‌های بزرگی که برنامه دکتری مشاوره عرضه می‌کنند عبارتند از دانشگاه تربیت معلم، دانشگاه علامه طباطبائی، دانشگاه اصفهان، دانشگاه شهید چمران و بالاخره دانشگاه آزاد اسلامی در واحد علوم و تحقیقات.

مشاوران ایرانی اینک به کار مشاوره، مشورتگری، تدریس و تحقیق در مؤسسات گوناگون مشغول اند. آنها با گروه‌ها و اقشار مختلف از کودکان گرفته تا سالمندان کار می‌کنند. تقریباً تمام سازمانها و مؤسسات دولتی و غیردولتی مرکز مشاوره دارند.

بسیاری از سازمانها و مؤسسات دولتی، نیمه دولتی و یا غیردولتی به کارکنان خود و عامه مردم خدمات مشاوره‌ای عرضه می‌کنند. سازمان انجمن اولیاء و مربیان یکی از مؤسسات وابسته به آموزش و پرورش در مراکز مشاوره متعدد خود به دانش آموزان، خانواده‌ها و عامه مردم خدمات مشاوره‌ای عرضه می‌کند. مراکز مشاوره سازمان انجمن اولیاء و مربیان با عنوان مراکز راهنمایی و مشاوره خانواده فعالیت می‌کنند. در سال تحصیلی ۸۲-۱۳۸۱ حدود ۱۳۰ مرکز راهنمایی و مشاوره خانواده وابسته به انجمن اولیاء در سراسر کشور فعال بود.

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری تأسیس «مراکز مشاوره دانشجویی» در دانشگاه‌های دولتی را در سال ۱۳۶۷ مورد تصویب قرار داد. مرکز مشاوره دانشگاه شهید بهشتی، اولین مرکز مشاوره دانشگاهی توسط دکتر نورانی پور و دکتر ثنائی ذاکر برنامه‌ریزی شد و در سال ۱۳۶۷ فعالیت خود را آغاز کرد. سایر دانشگاهها ارائه خدمات مشاوره‌ای به دانشجویان خود را در سالهای بعد شروع کردند. پورشریفی (۱۳۸۴) و همکاران به تفصیل فعالیتهای بیش از ۴۵ مرکز فعال مشاوره دانشجویی را گزارش کرده‌اند. مراکز مشاوره دانشجویی علاوه بر مشاوره، خدمات دیگری همچون پژوهش، کارگاه و برنامه‌های آموزشی، سخنرانی، چاپ بروشور و خدمات مددکاری اجتماعی عرضه می‌کنند (ص ۳۴۷-۲۵۳).

وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هم «دفتر راهنمایی و مشاوره دانشجویی» دارد که در سال ۱۳۷۴ تأسیس شده است. علاوه براین، دانشگاه آزاد اسلامی هم در سال ۱۳۸۲ در ۱۲۶ واحد خود دارای ۱۰۱ مرکز مشاوره بود. میرزائی چنین گزارش می‌کند که هزینه سرانه خدمات مشاوره در دانشگاه‌های دولتی در سال ۱۳۸۳ حدود ۱۰۰۰۰۰ (یکصد هزار ریال) بوده است (ص ۴۳۵).

دفتر مرکزی مشاوره دانشجویی در وزارت علوم، تحقیقات و فناوری با تلاشهای نورانی پور در سال ۱۳۷۶ تأسیس شد (پورشریفی و همکاران، ۱۳۸۴، ص ۴).

دفتر مرکزی مشاوره دانشجویی با یک مسئول دفتر، یک معاون دکتر و چهار کارشناس، مسئولیت هماهنگی مراکز مشاوره دانشجویی دانشگاه‌های سراسر کشور را برعهده دارد. برای اطلاعات بیشتر در زمینه دفتر مرکزی مشاوره دانشجویی و مراکز مشاوره دانشگاهها به نشریه مشاوره دانشجویی که توسط دکتر پورشریفی مسئول دفتر مرکزی مشاوره دانشجویی تدوین شده و یا به سایت این دفتر به آدرس www.iransco.org مراجعه کنید.

سازمان دولتی دیگری که خدمات مشاوره‌ای به عموم مردم ارائه می‌کند. «سازمان بهزیستی» کشور است. در وب سایت سازمان بهزیستی سی و یک وظیفه برای آن فهرست شده است که از جمله آنها این موارد است:

۱) حمایت از خانواده‌های نیازمند که فاقد سرپرست اند و ارائه خدمات گوناگون به آنان،

۲) ارائه خدمات گوناگون به کودکان و نوجوانان،

۳) ارائه خدمات گوناگون به قربانیان اجتماعی و قشرهای آسیب پذیر، و نظایر اینها. مشاوره هم یکی از خدمات سازمان بهزیستی کشور است.

سازمان بهزیستی مؤسس و مسئول «صدای مشاور» تنها خط اضطراری مشاوره تلفنی در کشور است. سازمان بهزیستی ۲۷۹ مرکز مشاوره رویاروی برای ارائه خدمات مشاوره‌ای در سراسر کشور دارد که خدمات آنها یا رایگان است و یا هزینه ناچیزی دارد. سازمان بهزیستی در سالهای اخیر برای تأسیس برخی از مراکز مشاوره پروانه صادر کرده است. برای اطلاعات بیشتر درباره سازمان بهزیستی و خدمات آن به وب سایت سازمان به آدرس www.behzisty.ir مراجعه کنید.

توسعه مراکز مشاوره خصوصی و مؤسساتی

نیاز به خدمات مشاوره‌ای در سراسر کشور و افزایش تعداد مشاوران متخصص باعث توسعه مراکز مشاوره خصوصی و غیر آموزشی گاهی شد. برخی پژوهشها نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۶ تعداد ۲۲۵ مرکز مشاوره غیردولتی و

فاقد مجوز در سراسر کشور مشغول به کار بوده‌اند. فقط نیمی از شاغلین این مراکز مشاور، روان‌شناسی و یا روانپزشک بوده‌اند. سطح تحصیلات نیمه دیگر آنها از ابتدایی تا فوق دیپلم بوده است. پژوهش‌های سازمان ملی جوانان نشان می‌دهد که در سال ۱۳۷۷ نه سازمان دولتی خدمات مشاوره‌ای عرضه می‌کردند. این سازمانها عبارتند از کمیته امداد امام خمینی، سازمان انجمن اولیاء و مربیان، سازمان بهزیستی، شهرداری تهران، سازمان کودکان استثنایی، بنیاد شهید، سازمان بسیج انقلاب اسلامی، وزارت آموزش و پرورش، و وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی.

یکی دیگر از پژوهش‌های سازمان ملی جوانان نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۰ تعداد ۵۶۰ مرکز مشاوره در سراسر کشور فعال بوده است. سازمان جوانان به ۱۹۲ مرکز مجوز راه است. سایر مراکز پروانه‌دار از سایر سازمانهای دولتی پروانه گرفته‌اند.

شورای هماهنگی مراکز مشاوره، یکی از بخشهای سازمان ملی جوانان، اولین سازمانی بود که برای صدور پروانه مراکز مشاوره از آبان ماه سال ۱۳۷۵ فعال شد. این شورای برای مراکز مشاوره دولتی، نیمه دولتی و غیردولتی مقرراتی وضع کرده است. یکصد و هفتاد مرکزی که از این سازمان پروانه دریافت کرده‌اند، مراکز خصوصی‌اند. از سال ۱۳۷۵ سالانه حدود ۲۵ مرکز از این سازمان پروانه گرفته‌اند. تا سال ۱۳۸۲ تعداد ۶۰۰ مرکز مشاوره در وزارتخانه‌ها، سازمانها، مؤسسات، دانشگاهها، و بخش خصوصی در قسمتهای مختلف کشور به نوعی پروانه کار دریافت کرده‌اند. برای اطلاعات بیشتر درباره «شورای هماهنگی مراکز مشاوره» به سایت سازمان بهزیستی کشور به آدرس www.nyoir.org/eng.default.htm مراجعه کنید.

بعد از سازمان جوانان، انجمن اولیا و مربیان و سازمان بهزیستی کشور هم شروع به صدور پروانه کردند. سازمان انجمن اولیاء و مربیان و سازمان بهزیستی تا سال ۱۳۸۰ به ترتیب ۹۸ و ۱۱۳ پروانه تأسیس مرکز مشاوره صادر کردند. علاوه

بر این، سازمان بهزیستی در سال ۱۳۷۴ «دفتر مشاوره» را در معاونت فرهنگی و امور پیشگیری تأسیس کرد. معاونت پیشگیری دارای ۱۰۵ مرکز مشاوره حضوری در سراسر کشور است.

با این همه، هیچ یک از این سازمانها برای صدور پروانه مراکز مشاوره نه کاملاً واجد صلاحیت اند و نه قانوناً اجازه این کار را دارند. «سازمان نظام روانشناسی و مشاوره» تنها شورای قانوناً تصویب شده برای صدور مجوز و پروانه برای مشاوران و روانشناسان است.

بنیاد شهید یکی از نهادهایی است که به مجاهدان انقلاب اسلامی و رزم دیدگان جنگ ایران و عراق و خانواده‌های آنها خدمات مشاوره عرضه می‌کنند. سرپرستی مددکاری و مشاوره بنیاد شهید شش دایره را اداره می‌کند که یکی از آنها «دفتر مشاوره و درمان» است. در بنیاد شهید، مراکز مشاوره بسته به تجهیزات آنها به سه درجه تقسیم می‌شوند.

وزارت کار و امور اجتماعی دارای یک اداره هدایت نیروی کاربر است. از جمله خدمات این اداره به «راهنمایی شغلی»، چاپ فرهنگ ملی مشاغل در ۱۱ جلسه، «فرهنگ بین‌المللی مشاغل»، بروشورهای شغلی، جمع‌آوری اطلاعات درباره بازار کار و نظایر اینهاست. وزارت کار و امور اجتماعی مراکز هم برای خدمات استخدامی یا کاریابی دارد. این وزارتخانه در سال ۱۳۸۲ تعداد ۲۲۰ مرکز فعال استخدامی داشت.

سایر سازمانها و نهادهایی که خدمات مشاوره و راهنمایی عرضه می‌کنند از این قرار است: کمیته امداد امام خمینی، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت نفت، سازمان زندانها، نیروی انتظامی، نیروی نظامی، وزارت دفاع، وزارت دادگستری، و نیروی بسیج.

صدای مشاور. مراجعان مشاوره تلفنی از خدمات مشاوره‌ای دریافتی خود اظهار رضایت می‌کنند (کنی و مک ایچرن، ۲۰۰۴) اولین خط تلفن اضطراری کشور در سال ۱۳۷۲ توسط معاونت پیشگیری سازمان بهزیستی کشور در تهران

راه اندازی شد (رضوانپور، ۱۳۷۸). افراد شاخصی که در تأسیس صدای مشاور نقش عمده داشتند، عبارتند از: دکتر نقوی معاون پیشگیری بهزیستی و خانم دکتر نرگس طالقانی. خانم طالقانی اولین سرپرست صدای مشاور بود. مرکز صدای مشاور در تهران کار خود را با دو خط تلفنی و دو مشاور شروع کرد. در سال ۱۳۷۶ در ۲۷ استان کشور ۵۷ مرکز فعال مشاوره تلفنی با ۲۰۵ مشاور وجود داشت. در همان سال، ۴۰ نفر از این مشاوران در سال ۱۹۸۲ تعداد ۱۵۶ مرکز مشاوره تلفنی در کشور فعال بود. بنا به اطلاعات موجود در سایت سازمان بهزیستی در حال حاضر ۷۶ مرکز مشاوره تلفنی در سراسر کشور فعال است. ساعات کار اکثر این مراکز از ساعت ۷/۵ صبح تا ساعت ۸ شب است. مراجعان و علاقه مندان می‌توانند ساعات کار و شماره تلفن این مراکز را در سایت سازمان بهزیستی در آدرس زیر مشاهده کنند:

www.behzisi.ir/default.aspx?categoryID=&name=allmoshte.

دفتر مرکزی «صدای مشاور» نشر یک مجله علمی را در سال ۱۳۸۲ آغاز کرد. اسم این مجله *فصلنامه صدای مشاور* است.

انجمن مشاوره ایران. اولین تلاش برای تأمین انجمن مشاوره ایران توسط ثنائی ذاکر صورت گرفت که در سپتامبر ۱۳۴۸ که همان ACA امروز باشد برای رهنمود تأسیس خواستار تجارب آنان شد که اساس نامه خود و مدارک دیگری ارسال کردند (ثنائی، ۱۳۷۸، ص ۳۲). با پیشگامی ثنائی ذاکر، اعضای شاخه برنامه‌ریزی درسی مشاوره پیش نویس اساسنامه انجمن مشاوره ایران در سال ۱۳۷۱ تهیه شد. ثنائی ذاکر در سمینار جایگاه راهنمایی و مشاوره در جامعه که در سال ۱۳۷۲ برگزار شد، به جامعه مشاوران وعده تأسیس انجمن مشاوره ایران را داد. انجمن در تابستان ۱۳۷۵ با ۱۱ عضو مؤسس پا به عرضه وجود گذاشت. اعضای مؤسس انجمن مشاوره ایران به ترتیب الفبا از این قرار است: سید احمد احمدی از دانشگاه اصفهان، احمد اعتمادی از دانشگاه علامه طباطبائی، بهروز بیرشک از انستیتو روانپزشکی تهران، باقر ثنائی ذاکر از دانشگاه تربیت معلم، سیمین حسینیان از دانشگاه الزهرا(س)، طیبه زندی پور از دانشگاه

الزهرا(س)، عبدالله شفیع آبادی از دانشگاه علامه طباطبائی، یوسفعلی عطاری از دانشگاه شهید چمران، غلامرضا ناصری از دانشگاه فردوسی، شکوه نوابی نژاد از دانشگاه تربیت معلم و رحمت الله نورانی پور از دانشگاه شهید بهشتی. انجمن مشاوره ایران متشکل از مجمع عمومی و شامل کلیه اعضای پیوسته انجمن، هیأت مدیره متشکل از هفت نفر، به علاوه دو عضو علی البدل، یک خزانه دار، و دو بازرس است. دورهٔ انتخاب برای اعضای هیأت مدیره انجمن دو سال است.

انجمن یک فصلنامه علمی - پژوهشی با عنوان تازه ها و پژوهشهای مشاوره دارد که از سال ۱۳۷۷ منتشر می‌شود. از آغاز انتشار این مجله تاکنون نورانی پور و ثنائی به ترتیب مدیر مسئول و سردبیر این نشریه بوده‌اند. چکیده مقالات این مجله را در آدرس اینترنتی زیر ملاحظه کنید.

www.magiran.com/magtoc.asp?mgID=1354

علاوه بر این، انجمن نشریه دیگری با نام *خبرنامه انجمن مشاوره ایران* منتشر می‌کند. انجمن تا حال هفت سمینار برگزار کرده است. هفتمین سمینار انجمن در تاریخ ۱۳۸۶/۸/۲۲ در دانشگاه تربیت معلم برگزار شد. انجمن، مجموعه مقالات سمینارهای خود را نیز منتشر کرده است. از آغاز تأسیس انجمن تا حال به ترتیب رحمت الله نورانی پور، سید احمد احمدی و باقر ثنائی ذاکر ریاست انجمن را بر عهده داشته‌اند.

برای اطلاعات بیشتر دربارهٔ انجمن مشاوره ایران، به مرور مختصر فرایند شکل گیری آن در مقاله «انجمن مشاوره ایران و درسهای از راههای طی شده» در شماره ۱ مجله تازه ها و پژوهشهای مشاوره (ص ۳۷-۹) و نیز به سایت انجمن مشاوره ایران در آدرس www.ircounseling.org مراجعه کنید.

سازمان نظام روانشناسی و مشاوره. پیش نویس قانون سازمان نظام تلاشهای پیشگامانه دکتر فاطمه حقیقت جو با همکاری دکتر ثنائی ذاکر و چند روانشناسی برای تسلیم به مجلس شورای اسلامی آماده شد. مجلس قانون سازمان نظام را بالاخره در سال ۱۳۸۲ تصویب نمود. سازمان نظام روانشناسی و مشاوره شورایی است که قانوناً واجد شرایط و اجازه صدور پروانه برای مشاوران و روانشناسان است. شورای مرکزی

سازمان از یازده عضو (۶ روانشناس و پنج مشاور) تشکیل می‌شود. علاوه بر این، وزرای دو وزارت خانه علوم، تحقیقات و فناوری و نیز وزارتخانه بهداشت، درمان و آموزش پزشکی هرکدام یک نماینده به سازمان نظام معرفی می‌کنند.

سازمان نظام برای تخصص‌های متفاوت روانشناسی و مشاوره کمیسیونهایی دارد. شورای مرکزی تاکنون سه کمیسیون مشاوره را برای صدور پروانه بررسی مشاوران به رسمیت شناخته که عبارتند از کمیسیون مشاوره خانواده، کمیسیون مشاوره تحصیلی، و کمیسیون مشاوره شغلی/سازمانی. کمیسیون مشاوره خانواده به ریاست دکتر باقر ثنائی ذاکر و هشت عضو دیگر به طور کامل مثال است و در حال حاضر تنها کمیسینی است که مجوز صدور پروانه برای مشاوران را صادر می‌کند. کمیسیون خانواده پرونده و قابلیت‌های مشاوران متقاضی پروانه را بررسی می‌کند و مجوز صدور پروانه برای مشاوران خانواده و ازدواج را صادر می‌کند. برای اطلاعات بیشتر در این باره به سایت سازمان نظام به آدرس www.pcoiran.com مراجعه کنید.

جمع بندی و بحث

وضعیت مشاوره در ایران هرگز به این خوبی نبوده است. پیشرفت مشاوره به نسل سوم مشاوران تحصیلکرده خارج مدیون است که در آغاز انقلاب به کشور بازگشتند. این نسل در آغاز از صدمات دوره فترت مشاوره رنج برد. اما با کوشش فراوان برنامه‌های مشاوره و راهنمایی کشور را احیاء کرد. چند نفر از آنها همان گروهی بودند که کم و بیش در دفتر همکاری حوزه و دانشگاه، شاخه برنامه‌ریزی مشاوره، احیای برنامه‌های مشاوره و راهنمایی در دانشگاهها، تأسیس انجمن مشاوره‌ایران، و تألیف و ترجمه کتب اصلی مشاوره اهتمام کردند. اکثر این گروه از مشاوران در دهه ششم زندگی خود هستند و لازم به نظر می‌رسد که ایشان دانش خود را روزآمد کنند. برنامه‌های کارشناسی و کارشناسی‌ارشد مشاوره در دانشگاهها مانند سایر رشته‌های دانشگاهی و از جمله روانشناسی کم و بیش رو به نوعی ایستایی می‌رود. تعداد کثیر داوطلبان تحصیل در سطوح مختلف برنامه‌های مشاوره، و درگیری شدید

اعضای هیأت علمی در تربیت آنان بزرگترین مانع بازبینی و به روز کردن دروس فعلی برنامه‌های تربیت مشاور است.

اکثر دانشجویان دکتری فارغ التحصیل دانشگاه‌های داخل هستند. لذا، زبان آنها آنقدر که باید خوب نیست، به علاوه به علت بازار داغ مشاوره بسیار مشغول اند. لذا فرصت و امکان کافی برای آشنا شدن با ایده‌ها و موضوعات جدید مشاوره را ندارند. گروهی از نسل فعلی تحصیلکرده‌های مشاوره کتابهای جدید مشاوره درباره زمینه‌های مختلف را ترجمه می‌کنند، اما این ترجمه‌ها هم بازتابی از فقدان دانش عمیق مترجمان آنهاست.

کار تیمی بین مشاوران تضعیف شده است. درحالی که کار تیمی نسل سوم مشاوران در دوره فترت عالی بود. دوره‌ای که در واقع سکوی تولد دوباره و توسعه نهضت مشاوره در کشور شد. برنامه‌های مشاوره نیازمند نیروهای دلسوز و مدیریت شایسته در آموزش و پرورش و نیز مؤسسات است. وجود متخصصان روزآمد در نظام آموزشی و در مؤسسات لازمه تداوم توسعه مشاوره در کشور است. با این همه، با توجه به شمار کثیر فارغ التحصیلان و نیاز جامعه به مشاوره، امید و قابلیت زیادی برای رشد برنامه‌های مشاوره در کشور وجود دارد.

منابع

- افشار، ا. (۱۳۴۰). *راهنمای کتابهای جدید*. در *راهنمای کتاب* (نشریه ماهانه انجمن کتاب)، جلد ۴ (۳)، ص ۲۹۱.
- آهی، ل. (۱۳۳۸). *راهنمایی تحصیلی*. نشریه شماره ۲. تهران: وزارت فرهنگ.
- اردبیلی، ی. (۱۳۸۱، ۱۳۷۳). *اصول و فنون راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش*. تهران: انتشارات بعثت.
- بیدل، ب. (۱۳۴۵). *اصول راهنمایی در آموزش و پرورش*. تهران: وزارت فرهنگ.
- حسینی، م. (۱۳۷۱). *مشاوره و راهنمایی تحصیلی*. تهران: رشد.
- پرز، ج. (۱۳۴۹). *مشاوره*. ترجمه ب. ثنائی ذاکر، تهران: عطایی.
- پور شریفی، ح. و همکاران. (۱۳۸۴). *مشاوره دانشجویی*. تهران: جهاد دانشگاه بهشتی.
- رضوانپور، ش. (۱۳۷۸). *تلفن اضطراری در خدمت پیشگیری از آسیب شناسی اجتماعی*. تهران: سازمان بهزیستی.
- ثنائی ذاکر، ب. (۱۳۷۷). *انجمن مشاوره ایران و درسهای از راههای طی شده*. تازه‌ها و پژوهشهای مشاوره، (۱)، ۳۷-۹.
- صافی، ا. (۱۳۸۱). *سیازمان و اداره خدمات مشاوره و راهنمایی*. تهران: نشر روان.
- سیاسی، ع. (۱۳۳۸). *مقدمه در ر. گال*. مساله هدایت دانش آموزان. ترجمه م. منصور. تهران: ابن سینا.
- طوسی، ا. (۱۳۷۴). *اخلاق ناصری*. تهران: خوارزمی.
- کنی و مک ایچرن. (۱۳۸۳). *مشاوره تلفنی*. مجله مشاوره و رشد، ۸۲، ۱۹۹-۲۰۲.
- گال، ر. (۱۳۳۹). *مساله هدایت دانش آموزان*. ترجمه م. منصور. تهران: ابن سینا (ترجمه کتاب فرانسوی: Orientation Scolaire).
- گال، ر. (۱۳۳۹). *اصول راهنمایی در آموزش و پرورش*. ترجمه ع. م. کاردان، تهران: وزارت فرهنگ (ترجمه کتاب فرانسوی: Orientation Scolaire).
- لایت فوت، و. و میرآفتاب، م. (۱۳۳۸). *راهنمایی شغلی*. نشریه شماره ۵. تهران: وزارت فرهنگ.

میرزائی، ح. (۱۳۸۴). محاسبه هزینه سالانه خدمات مشاوره و بهداشت روانی. ح. پورشریفی و همکاران. مشاوره دانشجویی. تهران: جهاد دانشگاه شهید بهشتی.

مک دانیل، ه. (۱۳۴۹). راهنمایی در مدارس امروز. ترجمه ش. نوابی نژاد. تهران: دانشسرای عالی.

مشایخی، م. (۱۳۳۲). نظرات اصلاحی درباره فرهنگ ایران. تهران: انجمن بیانیه‌های دانشسرای عالی.

مشایخی، م. (۱۳۴۸). مصاحبه با دکتر مشایخی: مؤسس و سازمان دهنده راهنمایی و مشاوره در کشور. خبرنامه انجمن مشاوره ایران، ۱۲، ۲۰-۴.

مشایخی، م. (۱۳۸۴). مصاحبه با دکتر مشایخی. خبرنامه انجمن مشاوره ایران، ۱۳، ص

دانشگاه علامه طباطبائی

۲۳۳

مجموعه مقالات

هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران

وضعیت مشاوره در ایران: دیروز، امروز، فردا

به کوشش

دکتر باقر ثنائی ذاکر

ماری بکتاش

Allameh Tabataba'i University

233

Papers on Seventh Seminar of Iranian Counseling Association

Counseling Situation in Iran: Yesterday, Today, Tomorrow

Compiled By

Bagher Sanai Zaker (Ph. D)

Marie Baktash

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۷-۰۰۰-۵

ISBN: 978-964-217-000-5

قیمت: ۳۴۰۰۰ ریال

مجموعه مقالات

هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران
و صنعت مشاوره در ایران: دیروز، امروز، فردا

به کوشش
دکتر بهمن کمالی مالک
مدیر پژوهشی

انجمن مشاوره ایران
تاسیس ۱۳۴۷

Papers on Seventh Seminar of Iranian Counseling Association

Counseling Situation in Iran: Yesterday, Today, Tomorrow

Compiled by:
Bagher Sanai Zaker (Ph. D)
Marie Baktash

Allameh Tabataba'i University
First Impression: 2008

سرشناسه	سمینار انجمن مشاوره ایران (هفتمین: ۱۳۸۶): تهران
عنوان و پدیدآور	مجموعه مقالات هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران: وضعیت مشاوره در ایران: دیروز، امروز، فردا
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۷
مشخصات ظاهری	۲۴۰ص
فروست	انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی، ۲۳۳
شابک	۹۷۸-۹۶۴-۲۱۷-۰۰۰-۵
موضوع	مشاوره - ایران - کنگره ها
موضوع	ثنائی، باقر، ۱۳۲۴-
موضوع	بکتاش، ماری
رده‌بندی کنگره	BF۶۳۷/م۵ س۸ ۱۳۸۷
رده‌بندی دیویی	۳۶۱/۰۶-۹۵۵
شماره کتابخانه ملی	۱۳۰۲۸۹۹

انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

شماره نشر: ۲۳۳

ISBN 978-964-217-000-5

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۷-۰۰۰-۵

مجموعه مقالات هفتمین سمینار انجمن مشاوره ایران

وضعیت مشاوره در ایران: دیروز، امروز، فردا

به کوشش:

دکتر باقر ثنائی ذاکر

ماری بکتاش

زیر نظر معاونت پژوهشی دانشگاه

چاپ اول: ۱۳۸۷ شماره‌گان: ۵۰۰ ناظر فنی: مهندس رضا دنیوی

لیتوگرافی، چاپ و صحافی: مرکز چاپ و انتشارات دانشگاه علامه طباطبائی

حق چاپ برای دانشگاه علامه طباطبائی محفوظ است. قیمت: ۳۴۰۰ تومان

سازمان مرکزی: تهران دهکده المپیک، تقاطع شهید همت، جنب پارک فرهنگ، صندوق پستی: ۱۵۸۱۵/۳۴۸۷